

Sipos József-emlékkötet
Fontes et libri. Tanulmányok/Studies 2.
ISSN: 2786-2755
ISBN: 978-963-306-962-2
DOI: 10.14232/btk.2023.sje.26

SULÁK PÉTER SÁNDOR^{ID}

doktorandusz

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Bölcsészettudományi Kar

Történelemtudományi Doktori Iskola

e-mail: sulak.peti@gmail.com

Sipos József emlékére – életrajzi áttekintés

„Ám a jó tanácsok helyett
– arra vártam feleletet,
hogy március elsőjével,
ha sikerülne megélnem:
Hatvanöt esztendőskoromban
– száz versemet egy csokorban,
Miképpen lehetne kiadni?
„S mindörökre
megmaradni” Megmaradni, ha
elmegek
– S ha elmegek:
itt is legyek!”

(Sass József parasztköltő)

2022. május közepén konferenciát rendeztek Sipos Tanár Úr emlékére a Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának Történeti Intézetében egykori pályatársak, közéleti harcostársak, kollégák, tanítványok, valamint „csütörtöki vitapartnerek” részvételével.

Sipos József esetében is a szociokulturális háttér határozta meg kutatóként mind érdeklődési területét, mind a közügyek iránt felelős elsőgenerációs értelmiségi politikai identitását: „1948. április 6-án Szabolcs megyében születtem egy 5000 lelket számláló faluban, Dombrádon. Szegény parasztcsaládban nőttem fel. Édesapám a Nemzeti Parasztpárt helyi vezetőségi tagja volt, aki földet osztott 1945-ben. Így 1950-ig szövetkezeti felvásárló lett, de mivel nem volt hajlandó a Parasztpártból a Magyar Dolgozók Pártjába átlépni, ezért kiszorították a szövetkezetből, ami után kétholdas parasztként gazdálkodott és napszámba járt. Az

---

^{ID} orcid.org/0000-0003-4552-6113

*1960-as évek elején sem tudták bekényszeríteni a TSZ-be. Ezért maradtunk továbbra is szegények.*¹

1967-ben, miután leérettségizett a kisvárdai Bessenyei György Gimnáziumban, felvették a Szegedi Tanárképző Főiskola történelem–testnevelés szakára, ahol két évvel később megírta első tudományos diákköri dolgozatát *Szeged gazdasági, társadalmi és politikai viszonyainak tükröződése az 1920-as és 1922-es nemzeti választások tükrében* címmel. Már negyedéves korában az Egységes Párt megalakítása volt szakdolgozatának témája, 1972-ben pedig az OTDK-n a *A Kisgazdapárt kormányparttá bővülése* című dolgozatával a Történettudományi Intézet különdíját és a Népköztársasági Ösztöndíjat is elnyerte. Munka mellett, levelezően végezte az akkori József Attila Tudományegyetemen a doktori képzést, ahol tudományos fokozatát 1978-ban szerezte meg. Disszertációja meg is jelent *A Kisgazdapárt és a bethleni konszolidáció kezdetei* címmel, ezt követően a Móra Ferenc Múzeum munkatársaként Zombori Istvánnal és Nagy Ádámmal közösen létrehozta a múzeum ma is működő Történeti Osztályát.

„Az életemnek ez az időszaka '81-ig tartott. Ez után megpályáztam egy moszkvai ösztöndíjat [a Lomonoszov Egyetemre]. Az orosz nyelvtudásom nem volt valami fényes. Úgy gondoltam, megpróbálom, bár nem hittem benne, hogy fölvesznek, mégis sikerült. Egy féléves intenzív orosz nyelvtanfolyam után a Szovjetunió Kommunista Pártja Nemzetközi Társadalomtudományi Akadémiájára kerültem. A kutatási témám: Közép-Európa parasztpártjai 1918–1919-ben. Ebből védtem meg a kandidátusi disszertációmát. Ugyanakkor Moszkvában már tudtam gyűjteni könyvészeti anyagot Nagy Imre ottani 1930-as években végzett tevékenységéről, amit csak a rendszerváltás után publikálhattam. 1984-ben hazaérkeztem, majd a múzeumban tudományos főmunkatárssá neveztek ki.”

Ötvenéves korában végül lehorgonyzott az egyetemi katedránál. Hazaérkezése után, 1987-től az MSZMP KB Agitprop Osztályára került, majd 1994-től két évig az MSZP Társadalompolitikai Titkárságát, illetve a frakció Szervezési és Sajtótitkárságát vezette. Végül 1998-ban óraadóként, három éven belül docensként dolgozott egészen 2013-as nyugdíjazásáig a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar (ma Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar) Történeti Intézet Modernkori Magyar Történeti Tanszékén, emellett a Nagy Imre Emlékház kutatásait is ő vezette. Életműve betetőzéseként 2018-ban megkapta a Tömörkény-díjat, ugyanebben az évben az SZTE címzetes egyetemi tanári címmel tüntette ki.

Szerteágazó és termékeny életpályájának vázlatos áttekintése után mi az, ami kiemelhető Sipos Józseffel kapcsolatban?

A „MOZGALMÁR”

Romsics Ignác nekrológiájában említette, hogy 1971-ben négy társával együtt megválasztották Sipos Józsefet a főiskolai KISZ Bizottság függetlenített titkárának. Az 1972. március 15-i ünnepségen kezdeményezte és követelte a nemzeti lobogó

---

¹ <http://dombradoroksege.blogspot.com/2018/07/drsipos-jozsef-cimzetes-egyetemi-tanar.html> (utolsó letöltés: 2022. augusztus 20.)

kitűzését az egyetem épületére, s a társadalom egészét átható fridzsiderszocializmus üzemi hőmérsékleten tartott légkörét az egyetemi életben némiképp felhevítette a Sipos József által 1973-ban *Szándék* címmel kiadott egyetemi lap, melyben a méltánytalan eljárás áldozatául esett diáktársainak az érdekeit képviselte. Egyik tanára emiatt fel is jelentette őt, s a főiskola pártszervezete fegyelmi eljárást indított ellene, a kiadványt pedig bezúzták. „Szakmailag felkészült, de politikailag megbízhatatlan” – ez a minősítés is bizonyára közrejátszott abban, hogy 1975-ben nem a Történettudományi, hanem a Testnevelési Tanszéken lett tanársegéd.² Intranszigiens baloldaliságát ironikus módon, leginkább a volt utódpart „emlegette meg” – amellett, hogy az MSZMP KB Agitációs és Propagandaosztály munkatársaként az ellenzéki csoportosulásokkal való koordinációs tevékenység volt a feladata, a párton belüli reformkör elkötelezettjeként nem kis szerepet játszott a rendszerváltás kivívásában. Már 1994-től, az MSZP Társadalompolitikai Titkárságának vezetőjeként sorozatos összetűzésbe került a párt hivatalos politikai irányvonalával – a hagyományos szociáldemokrácia és népi baloldaliság szellemével összeegyeztethetetlennek tartotta, így 1998-tól újfent a szakma felé fordult.³

A TÖRTÉNÉS

Míg közéleti tevékenysége a rendszerváltó reformkörök közötti kapcsolatok vizsgálatában s egy negyvenéves pártállami múlt örökségének fényében megalkotott hiteles baloldali politikai krédóban öltött testet, addig kutatói életművének kulskérdései a 20. század első felének magyar agrártörténete körül csoportosultak: a földkérdés problémái, a parasztpárti politikai formációk programjai és szervezetei, az agrármodernizáció, a parasztság emancipációjának képviselése, a „munkás–parasztszövetség” problématikái az 1918-as polgári forradalomtól kezdve a Tanácsköztársaságon át, a bethleni konszolidáción keresztül az 1945-ös földreformig.

Elsőként cáfolta meg a kiscgazdák és a szociáldemokraták 1918-tól kezdődő, feszült viszonyáról szóló toposzt, s rámutatott a két párt közötti, 1919. március 10-i kaposvári megállapodás jelentőségére a földreform végrehajtása terén, mely országos szinten, a földosztó bizottságok azonnali megszervezésével épphogy gyorsan haladt. Kutatásai eredményeként rámutatott, hogy valójában a kedvezőtlen nemzetközi folyamatok akasztottak meg egy a paraszti rétegek polgárosodását célzó organikus és progresszív politikai folyamatot. A korszak memoárirodalmának és a korabeli sajtóforrásoknak a feldolgozásával összehasonlító elemzést készített az 1922-es választásokról, s az agrárkérdés különböző koncepcióit övező közéleti viták anyagainak is teljességre törekvő politikatörténeti feldolgozását adta, mely a mai napig kiváló kiindulási pontot jelenthet a helyi szintű politikai folyamatok társadalomtörténeti mélyfúrásai számára is.

---

² Romsics Ignác: *Sipos József (1948–2021)*. Múltunk, 66. évf. (2021) 4. sz. 2.

³ Marjanucz László: *A Modernkori Magyar Történeti Tanszék*. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica. Tom. 147. (2023) 1. sz. 77–78.

AZ EMBER

Jelen sorok írója e kötet többi szerzőjéhez képest közel sem ismerte annyira Sipos Tanár Urat, csupán egyik tanítványa volt a rengeteg közül. A 2008-ban kezdődő, napi szintű és intenzív kapcsolatunk, majd 2015-től egyre ritkulóbb, de élete végéig kitartó üzenetváltásaink alapján sosem tartottam „klasszikus értelemben vett baloldali entellektüellnek” – paraszti gyökereihez mindig hűen, hitelesen élte és lélegezte minden napját a munkásélet rögválóságának. Mikor órák előtt tehervagonokat pakolt a pályaudvaron, mikor szülei egyetlen örökségét, a dombrádi kertet művelte, mikor munkába menet a hajléktalannak ételt vásárolt, mikor szűkebb pátriájának elkötelezettjeként gyerekeknek honismereti tábor szervezett és mikor egy álmos őszi kora reggelen, aznapi első órán, még takaréklángon sustorgó kognitív funkcióimat élesztette fel a kelta temetőkről szóló lelkes monológjával... Nem tudok diáktársaim nevében beszélni, de az ő esetében pont az jelentett számomra tekintélyt, s az ébresztett tiszteletet, hogy a szellemi arisztokrácia bárminemű manirossága nélkül, bármikor képes volt közvetlenül megnyilvánulni diákjai felé, akár a századfordulós agrármozgalmak által vétett hibákról, akár a polgárosodás folyamatának zökkenőiről vagy akár közéleti kérdésekről vitatkoztunk azokon a csütörtök délutánokon. Egyike volt azon történészeknek, akik a „magyar vidék” 20. századi története felé irányították érdeklődésemet.

Régóta tartó betegségéről tudtam, ahogy mindenki – kivéve annak pontos mi-benlétéről, bár arról soha nem tartottam helyénvalónak megkérdezni. Halálhíre, sokakhoz hasonlóan, engem is megdöbbenített.

Szociálisan érzékeny politikai idealizmusának s történelmi folyamatokat feltáró szakmai pragmatizmusának hagyatéka egyaránt maradandó.